

Filozofické a sociologické problémy tělesné kultury

Rozpracování metodologických východisek komplexního poznávání a osvětlování tělesné kultury jako sociálního jevu se stává ve vyspělé socialistické společnosti nezbytným požadavkem společenské praxe z hlediska vědeckého řízení této oblasti lidské činnosti. Současné však sféra zájmu metodologie vědy o tělesné kultuře se nemůže omezit pouze na základní výzkum, ale musí obsáhnout i specifickou problematiku aplikovaného výzkumu. Obsahová propracovanost kategoriálního aparátu a metodologie celého systému věd o tělesné kultuře přispěje i k jejich efektivnímu přínosu do styčných oblastí teoretického poznání a aplikovaného výzkumu.

Určité první kroky v rozpracování metodologie poznávání tělesné kultury v uvedeném komplexním pojetí se začaly realizovat díky společnému úsilí vědců socialistických zemí v rámci mnohostranné vědecké spolupráce v oblasti tělesné kultury a sportu nazvané *Filozofické a sociologické problémy tělesné kultury*. Za základní metodologický regulátor byla zvolena obecná kategorie marxisticko-leninské filozofie — *socialistický způsob života*. Od metodologického základu marxisticko-leninské teorie tvorby socialistického způsobu života se začala odvíjet metodologická východiska a výchozí pojmová struktura koncepte tělesné kultury. Přes tuto obecnou kategorii je zajištěna vazba výzkumu tělesné kultury na filozofické poznání a zpětný vliv vědy o tělesné kultuře na obecnější poznatky o řízení sociálních procesů. Výsledky kolektivního výzkumu zaměřeného na propracování teoreticko-metodologických východisek tělesné kultury v teoretické reflexi socialistického způsobu života byly publikovány ve společných monografiích *Sport i obraz žizni* (Moskva, Fizkultura i sport 1979), *Fizičeskata kultura i socialističeskij način na život* (Sofia, ECNPKFKS 1982) a *Očerki po teorii fizičeskoj kultury* (Moskva, Fizkultura i sport 1984). Cílem tohoto kolektivního výzkumu je prohloubit poznatky o evolučně genetických, kauzálních a systémově strukturálních zákonitostech tělesné kultury a na tomto základě zdůvodnit praktická opatření k zefektivnění jejího řízení v životě socialistické společnosti.

V současné době se úsilí vědců v rámci 1. směru mnohostranné vědecké spolupráce soustřeďuje na to, aby v metodologii věd o tělesné kultuře byly hlouběji propracovány i její vazby na obecně filozofickou kategorii — „všestranný rozvoj osobnosti“. Je to důležité nejen z hlediska prohloubení poznatků o řízení procesů fyzického zdokonalování člověka v rámci všestranného a harmonického rozvoje jeho osobnosti, ale i z hlediska přínosu teorie tělesné kultury k řešení obecnějších problémů, především problémů vztahu biologického a sociálního v člověku. K řešení této problematiky mají přispět i společné empirické sociologické výzkumy, usku- tečňované na základě jednotného projektu a metodiky. Cílem těchto výzkumů je získat sociologickou informaci o místě a funkcích tělesné kultury ve způsobu života různých sociálně demografických skupin obyvatelstva socialistických zemí a o vlivu tělovýchovných a sportovních aktivit na formování hodnotových orientací a rozvoj osobnosti dětí, mládeže a sportovců.

V současné pětiletce se v rámci 1. směru řeší tyto výzkumné úkoly:

1. Hlavní metodologické problémy výzkumu v oblasti tělesné kultury a sportu jako komponentů socialistického způsobu života a kultury (koordinuje SSSR).
2. Společensko-kulturní hodnoty tělesné kultury a sportu (koordinuje PLR).
3. Hodnotové orientace špičkových sportovců a společenské hodnoty vrcholového sportu (koordinuje MLR).
4. Sportovní aktivita pracujících jako komponent socialistického způsobu života (koordinuje BLR).
5. Tělesná kultura ve způsobu života dětí předškolního věku (koordinuje ČSSR).
6. Tělesná kultura a sport ve způsobu života mládeže (koordinuje NDR).

Předpokládá se, že v příští pětiletce bude v rámci filozofických a sociologických problémů tělesné kultury řešen jako hlavní úkol *Sociální faktory a cesty zdokonalování tělesné kultury a sportu jako komponentů socialistického způsobu života a kultury*. Pozornost se má soustřeďovat především na zkoumání vztahů tělesné kultury k ostatním sférám života a kultury socialistické společnosti; osvětlení tělesné kultury jako prvku kultury osobnosti; výzkum sociálních faktorů a mechanismů formování aktivního vztahu obyvatelstva k tělovýchovným a sportovním aktivitám; zjišťování orientace různých skupin obyvatelstva na zdraví a další hod-

noty tělesné kultury; zkoumání přínosu tělesné kultury jako faktoru zvyšování pracovní a společensko-politické aktivity osobnosti v socialistické společnosti.

Jarmila Merhautová

Informace o sídlištním experimentu

Při zabezpečování úkolů masového rozvoje tělesné výchovy vystupuje se stálou naléhavostí do popředí požadavek soustředit pozornost především na ta místa, která svými podmínkami, stavem a úrovní tělesné výchovy dosud zaostávají za běžným průměrem a společenskou potřebou. K takovým místům patří již dlouhodobě sídliště.

Na sídlištech žije dnes již čtvrtina obyvatel naší země. Demografické složení obyvatel je odlišné od staré městské zástavby. Lidé zde žijí, zvláště v počátečním období, izolovaně a ve značné anonymitě. Nový vztah k sídlišti jako k domovu se vytváří velmi pozvolna. Tělesná výchova, která je důležitým prostředkem rekreace, přispívá k obnově pracovní síly a k účelnému využívání volného času, by měla na sídlištech přispívat také k odstranění pocitu izolace obyvatel a k vytvoření pozitivní sociální identifikace s regionem.

Vlna výstavby sídlišť výrazně přispěla k zlepšení kulturního prostředí bydlení; doplnění některých druhů občanského vybavení se však stále opožďuje. Tento nepříznivý trend se projevuje zejména ve výstavbě zařízení pro pohybovou rekreaci a tělesnou výchovu. Urbanistické normy v tomto směru nejsou plněny (např. na pražských sídlištech jsou plněny pouze na 20 %).

V těchto aglomeracích se nedaří vytvářet zázemí, které je adekvátní navyklému životnímu režimu obyvatel starých zástaveb. Je nezbytné hledat cesty k plně produktivní působnosti institucí politického systému jak ve sféře státních orgánů, tak i společenských organizací.

Český ústřední výbor ČSTV přistoupil k řešení této problematiky s iniciativou ověřit, zda je možné ve stávajících podmínkách dosáhnout lepších výsledků rozvoje tělesné výchovy na sídlištech, než jaké jsou dosud. Proto je realizován společenský experiment (který v žádném případě neaspiruje na název vědecký) k ověření postupu a možností v zajišťování rozvoje tělesné výchovy obyvatel sídlišť. Experiment je realizován v průběhu let 1982–85 ve vybraných tělovýchovných jednotkách sídlištního typu. Při výběru míst i tělovýchovných jednotek, které se stanou nositeli experimentu, bylo přihlédnuto na jedné straně k velmi různorodé situaci v rozloze sídlišť a jejich rozestavenosti, stavu jejich občanské a tělovýchovné vybavenosti a možnosti jejího dalšího rozvoje, na druhé straně k ochotě tělovýchovných jednotek účastnit se experimentu a plnit požadavky na ně kladené. Po zvážení všech těchto aspektů se nositeli experimentu staly: TJ Tempo Praha, TJ Slovan Bohnice, TJ Rozvoj Plzeň, TJ OSP Přerov, TJ Čtyři Dvory, Pedagog a Vltava z Českých Budějovic, TJ Mládí Olomouc, TJ Start Brno a TJ Baník Sokolov.

Cílem experimentu bylo:

- zmapovat existující možnosti tělovýchovy na sledovaných sídlištech a vytvořit na sídlišti takové podmínky pro uplatnění pestré škály tělovýchovných forem, které by respektovaly potřeby obyvatel sídlišť ve volném čase, v pracovních i mimopracovních dnech;
- hledat nové formy nejen tělovýchovně metodické, ale i organizační a řídicí.

Realizaci těchto cílů umožnila dotace Českého ústředního výboru ČSTV a obětavá práce dobrovolných i profesionálních pracovníků zúčastněných tělovýchovných jednotek.

Dosavadní výsledky realizace experimentu

Zatímco v roce 1981 a částečně i 1982 šlo o vytvoření příznivých celospolečenských podmínek pro realizaci experimentu, v roce 1983 a 1984 se tělovýchovné jednotky mohly ve větší míře soustředit na rozvoj tělesné výchovy, sportovních činností a materiálně technické zabezpečení na sídlištech.

Společné programy a spolupráce s organizacemi

Hned v počátku experimentu byly záměry a jejich konkretizace na každý rok vyjádřeny ve formě *Společných programů rozvoje tělesné výchovy na sídlištech*, které koordinovaly spolupráci složek tělovýchovného hnutí a vycházely ze specifických